

ZUMARRAGA´KO FRAI JUAN

Jakiña da Ameriketara erri-gizonakaz batera eleiz-gizonak joan zirala eta sarritan ango inditarrak beartu egiten ebezala kristiñau biurtzera. Asko eta talde askotakoak izan ziran ara joan ziran lekeideak eta eurentariko askok bai jakintza-arloan eta bai erlejiño-arloan lan ederra egin eben. Oneitariko bat dogu orain irakurleai aurkezten dautsegun Zumarraga´tar Juan lekaidea.

Mexiko´n lenengo gotzaiña izan zan, baiña ez batzuk esan daben lez, ezjakiña ta fanatikua.

Durango´n jaioa zan, 1468n. urtea baiño lenago, baiña ez dakigu ziur ez urtea eta ez eguna. Frantzisko´tar egin zan eta Arantzazu´n bizi, gero Balladolid´en be bai eta, eurak esaten daben lez ethezain edo guardian izan zan Avila´n, Concepcion´en erki-buru eta Ethezain Abrojo´n.

1527n. urtean Karlos erregeak korteetara deia egin eban Balladolid´era eta ostauz egon zan Zumarraga´k lekaide-jantzia jantzi eban lekuan eta an ezagutu eban lekaide au: erregea arrituta geratu zan Zumarraga zan lakoa zalako eta euskerea be ba-ekian lez, Bizkai´ko ta Naparroa´ko sorgiñen aurka ekiteko inkisidore izendatu eban.

Gogo bizi-biziagaz bete eban zeregin ori eta ori dala ta azterketa latzak izan dauz. Erregeak, ostera, asko goratu eban eta Aita Santuari Mexiko´n lenengo gotzaiña izateko aurkeztu eban bere izena. Eta orrelan, gotzain sagratua izan baiño lenago joan Mexiko´ra.

Laster izan ebazan erasoak ango agintariakandik, oneik eleizako gauzetara sartzen ziralako. Erregearen aurrean agertu ebazan bere kezak. Lekaide txomindarrak be aurka eukazan. Erregeak, ostera, 1528n. urteko urterillaren 10n. egunean Mexiko´ren babesle izendatu eban.

Ez zan zeregin ona, asko ziralako inditarren salakuntzak, ondasunak kentzen eutsezalako, euren andrak izorratzen ebezelako, lan larregiak gaisora eta eriotzara eroaten ebezelako. Inditarrak gudan atxillotuen tratua emoten jaken.

Arerio asko izan ebazan, batez epailarien artean, baiña ez zan ikaratu eta erabilten eban indarra eskomunikapena zan. Iñoz urkatu egingo ebela be zemaitu eben.

Hernan Cortes izan zan arazoa erregeari agertu eutso-na eta gotzaiñak be bialdu eutsozan erregeari bere

barriak mariñel euskaldun baten bidez. Onegaz euskeraz egiten eban.

Dana dala, Zumarraga´ri erregearen aurrera deitu eutsoen eta beste lekaideen agiriakaz joan zan erregeagana. Mexiko´ra biurtu zanean nasaigo egin al izan eban bere ebanjelizatze-lana: Aita Santuak gotzain sagaratu eban.

1536n. urtean asi eta 1543n.´era arte, an, Inkisiziñoaren nagusi izan zan eta 152 epaibide izan ebazan birauraren, protestanteen, judiz-zaleen, guzurrezko jainkoen gurtzailleen, aztien, sorgiñen, bigamoen, eta okerreko fedunen aurka. Ba-ekian inditarrak irakasten jakena ez zala ona, eta euren jakintza zarra zaindu bear zala uste eban eta orren gaiñean egin Eleizea baiña gogorregia zan idolatriaren aurka. Asko jarri jakozan aurka eta azkenean ardura ori kendu egin eutsoen.

Baiña bera ona zan inditarrentzat eta III Paulo Aita Santuak be goratu egin eban eta onek 1547n. urtean Mexiko´ko Goi-Gotzain izendatu eban.

1548n. urtean il zan.

Beti bizi izan zan txiro eta aberastasunak alboratu egiten ebazan. Oso erlijiño-zalea zan eta Guadalupe´ko Andra Maria agertu zanean, lekuko izan zan.

Egin eban lanik ederrenetariko bat irarkolea Mexiko´ra eroatea izan zan, inditarrak eresa irakasten eutsen, liburutegi aundi bat sortu eban eta españatarrak naiz inditarrak jakitun izatea nai eban eta 1536n. urtean Ikastetxe Nagusia (Unibersidadea) eskatu eban Mexiko´rako. Inditarren izkuntzak ikastea idartu eban eta olako izkuntzetara Biblia itzultzea nai eban.

Beti agertu zan euskaldun lez eta euskeraz berba egiten zan zalea. Iñoz ez eban aitzu bere jaioterria eta beti inguruan artzen ebazan euskaldunak. 1527n. urtean ara eldu zanean ango euskaldunak indar aundia artu eben eta euskaldunak ara eroaten be alegindu zan, batez be meatz-zaleak eta itxas-gizonak. Legazki´gaz eta Urdaneta´gaz be izan ebazan artu-emonak.

Amaitzeko esan dagidan Zumarraga´tar Juan´ek euskeraz bere amari idatzitako eskutitz bat dagoala gure elerti edo literaturan.

Olazar´tar Martin´ek